

Klis - pozornica za "Igre prijestolja"

ANTE ČIZMIĆ/EPH

NA SVE STRANE OBNAVLJAJU SE PRASTARE UTVRDE KOJE PRIVLAČE SVE VIŠE POSJETITELJA

Turisti osvajaju dalmatinske tvrđave

PIŠE OJDANA KOHAREVIĆ

Do prije par godina za povijesne utvrde u Dalmaciji znali su domaći stanovnici i rijetki turisti, a danas su tvrđave iz davnih vremena sve češće odredište tisuća turista. Taj procvat ovog dijela kulturnog turizma rezultat je rada i entuzijazma turističkih djelatnika, predstavnika vlasti, udruga koje se bave kulturnom baštinom. Tvrđave koje su nekada branile mjesta i gradove sada postaju poznata odredišta, a priča o prošlosti seže u budućnost jer se stoljetna povijesna zdanja obogaćuju novim sadržajima.

Jedno od takvih mjesta, povijesna utvrda koja je od najezde Turaka čuvala i sačuvala tadašnju Dalmaciju je Klis. Oklišk kom jučer, danas i sutra govori nam **Jakov Vetma**, uporni načelnik ove općine, općine u kojoj kao simbol otpora, nepokorenosti, dominira znamenita Kliška tvrđava, nekada mjesto stolovanja slavnog Petra Kružića, a danas mjesto koje razgledava više desetaka tisuća turista.

Tvrđave koje su nekada branile mjesta i gradove sada postaju poznata odredišta, a priča o prošlosti seže u budućnost jer se stoljetna povijesna zdanja obogaćuju novim sadržajima

KLIŠKO BUĐENJE

- Klis se budi, a jedna od najvažnijih odrednica nam je kulturni turizam. Naša Kliška tvrđava se posljednjih šest godina intenzivno obnavlja, ponajprije kvalitetnom suradnjom Županije, Konzervatorskog odjela i Općine Klis. Mnogi urušeni objekti obnovljeni su pa je porast posjetitelja od 20-ak posto godišnje sasvim razumljiv.

Za naše područje, na kojemu se nalazi mnoštvo prekrasnih lokaliteta, bitna je kvalitetnija suradnja. Inozemni gost sigurno ne zna gdje završava Split, a počinje Klis, tako da je zajednički pristup ovom obliku turizma iznimno bitan. Baš sa Splitom

imamo dobru suradnju, kako po pitanju manifestacija kroz Splitsko ljetno, tako i kroz zajednički projekt biciklističke staze od tvrđave do Dioklecijanove palače - kaže Vetma. Unutar tog zajedničkog pristupa razvoju kulturnog turizma, svatko, smatraju u Klisu, treba zadržati svoje vrijednosti.

- Mi smo se odlučili na pristup povijesnoga grada Klisa iz razloga što je velik broj povijesnih događaja i još više iznimnih ličnosti vezan za našu tvrđavu. Od Trpimira do Domaslave, najstarije poznate kraljice u Hrvata, preko **Petra Kružića**, čiji lik i baštinu i danas čuva naša povijesna po-

strojba Kliški uskoci, pa sve do niza vojskovođa i kraljevskih obitelji koji su proveli dio svog života upravo ovdje - govori kliški načelnik.

Klis se s razlogom ponosi poviješću, stoga nije čudno što se i popularna serija "Igra prijestolja" snimala upravo na Kliškoj tvrđavi, a priče o kliškoj povijesti obišle su filmski svijet. Baštineći povijest, čuvajući tradiciju, treba razmišljati o budućnosti, uvesti nove tehnologije, zato će dio bogate kliške, ali i hrvatske baštine, prikazati kroz novi projekt interpretacijskog centra s kojim su ušli u uži krug izbora u Ministarstvu turizma. Tako je u Klisu u planu visoko tehnološki centar s hologramima, do sada neviđenim na sličnim povijesnim zdanjima. Kulturni turizam spojio je ovu općinu sa susjednom, Šibensko-kninskom županijom, jer je Klis u listopadu ugostio međunarodnu konferenciju "Razna lica fortifikacija - inovacije u kulturi - digitalna interpretacija fortifikacija", a među sudionicima važno mjesto pripada Šibeniku. Taj

grad, naime, jedini ima čak četiri povijesne utvrde, Tvrđavu svetog Mihovila, Tvrđavu Barone, Tvrđavu svetog Ivana, te na morskom ulazu u Krešimirov grad, nadaleko poznatu Tvrđavu svetog Nikole.

ŠIBENSKO ORUŽJE

Zato je kulturni turizam, a posebno briga o povijesnim utvrđama, jedan od smjerova šibenskog razvoja - kaže **Daniel Mileta**, zamjenik šibenskoga gradonačelnika.

- Ovaj grad je nepresušno vrelo kulturno-povijesnih ljepota, malo poznatih činjenica i priča koje ćemo valorizirati i time omogućiti financijsku samoodrživost tog bogatog naslijeđa. Velik je to posao, no hrabro idemo naprijed, unatoč činjenici što su sve četiri tvrđave sustavno propadale desecima godina. Svjesni smo da su to milijunski iznosi i nismo u mogućnosti financirati njihovu obnovu samo iz gradskog proračuna. Svjesni smo da se koristimo EU fondovima - kaže Mileta. Obnovljena Tvrđava svetog

Mihovila doživjela je obnovu prošle godine, a cijeli projekt težak je preko milijun i šesto tisuća eura.

- Kroz EU IPA IIIC fond dobili smo nepovratnih milijun eura, a ostatak je osiguran preko gradskog proračuna. Projekt revitalizacije Tvrđave sv. Mihovila uključio je infrastrukturne radove na površini 2600 metara četvornih, izgradnju i uređenje ljetne pozornice s 1077 mjesta, te uređenje podzemnog dijela tvrđave. Postavljeni su i panoramski teleskopi na kulama te izradene replike srednjovjekovnog oružja i 20 srednjovjekovnih kostima namijenjenih osoblju tvrđave. Od tada je ovo cilj brojnih turista jer se s vrha obnovljene Tvrđave vidi velik dio obližnjih mjesta, a posebno je dojmljiv pogled na more i Kanal svetog Ante, jedinstveni morski ulazak u Šibenik koji nema nijedan grad na našoj obali.

Ove je godine, podsjeća zamjenik gradonačelnika, organizirano 28 večernjih događaja

Nastavak na sljedećoj stranici

Tvrđava Barone otvara vrata u Noći muzeja

Nastavak s prethodne stranice

nja koje je pohodilo 113 tisuća posjetitelja, a nastupila su poznata imena domaće i inozemne estradne scene. Impresivni su i podaci po kojima je od samog otvaranja Tvrđavu Barone vidjelo više od 250 tisuća posjetitelja, a na najljepšoj otvorenoj pozornici u Hrvatskoj održana su 43 večernja događanja.

POHVALE POSJETITELJA

Ove brojke jamče da ulaganje u kulturni turizam itekako ima svrhu, a zahvaljujući obnovi povijesnih utvrda oživjet će i obližnja stara gradska jezgra, zapuštena prošlih godina.

Povijesna jezgra Šibenika se budi, to je proces i nije lako preko noći oživiti taj najvrjedniji, a možda i jedan od zapuštenijih dijelova grada. Posjetitelji tvrđava pojačat će protok ljudi kroz staru jezgru, dodatno osnažiti sadašnji protok koji je sada uglavnom bio orijentiran na katedralu svetog Jakova. S druge strane, programi i sadržaj na tvrđavama trebaju ciljano privlačiti ljude u Šibenik, more i sunce sami za sebe više nisu dovoljni jer ljudi s pravom traže dodatne sadržaje, zabavu primjerenom svom afinitetu. Smisao stavljanja u funkciju vrijednog povijesnog spomenika je da njegova dodana vrijednost bude utkana u turističke rezultate - kaže Mileta.

Svaku intervenciju na kulturnim dobrima i staroj gradskoj jezgri prilagodava se posebnim uvjetima Ministarstva kulture, odnosno Konzervatorskog odjela u Šibeniku, s kojim gradska vlast ima izvrsnu suradnju, a Grad Šibenik je u postupku osnivanja zasebne javne ustanove koja će upravljati povijesnim šibenskim fortifikacijskim sustavom.

Osim svakodnevnih pohvala domaćih i stranih posjetitelja, izvrsnim dojmovima na društvenim mrežama, turističkim portalima, na adresu gradske vlasti stigla su i dva posebno vrijedna priznanja.

Mnogo nam znače pohvale svih, a posebno imponiraju dva priznanja: Hrvatska turistička zajednica je 2014. godine Tvrđavu sv. Mihovila proglasila kulturnom atrakcijom godine, a dobila je i prestižnu nagradu Hrvatske udruge za odnose s javnošću - grand prix za odnose s javnošću. To znači da smo na dobrom putu. - zadovoljno će Mileta.

Tvrđava svetog Mihovila već je osvojila nepodijeljena službena i neslužbena priznanja, a sve to tek očekuje drugu šibensku Tvrđavu Barone na Šubićevcu, na kojoj se u ove dane privode kraju radovi, a ova će tvrđava biti otvorena 29. siječnja, na Noć muzeja. To za šibensku baštinu ima i simboličke jer se otvaranjem kreće s obilježavanjem 950. obljetnice prvog spomena Šibenika.

I Tvrđava Barone, poput Svetog Mihovila, čuva šibensku prošlost, no ono što će se vidjeti na obnovljenoj fortici bit će, kako se najavljuje, spoj povijesti i modernih tehnologija, do sada nevidenih na našim prostorima, posjetitelji će, među ostalim, preko smartphonea, tableta ili AR naočala promatrati i istraživati sadržaje iz bogate šibenske povijesti.

Vodili smo se prema tri ključna parametra: restauracija, revitalizacija i samoodrživost kroz kulturno-turističku valorizaciju. Ideja je bila stvoriti svijet u kojem bi dodana atrakcija bila oživljavanje likova i događaja onog vremena putem tzv. tehnologije proširene stvarnosti. Uz to što je praktički postala visokotehnološki muzej, tvrđava je dobila gastro-kulturni centar, malu ljetnu pozornicu i dječji kutak - najavljuje Mileta, navodeći kako je projekt uređenja Tvrđave Barone vrijedan 1.377.165,38 eura, novcem EU-a sufinanciran je kroz IPA III fond sa 72,17 posto ukupne vrijednosti projekta, a ostatak je osiguran iz gradskog proračuna.

Nakon Šubićevca, novo ruho dobit će i obližnja Tvrđava svetog Ivana, u Šibeniku poznatija kao Tanaja, a ovo će se za brojne generacije omiljeno povijesno zdanje urediti raznim sadržajima.

Bit će tu šetnica, staza za trčanje oko cijelog kompleksa, vidikovac, a projekt predviđa i manji ugostiteljski objekt s terasom. Glavni sadržaj će se nalaziti na restauriranom, sjevernom, izduženom dijelu tvrđave poznatijem kao Kliješta ili Tanaja i bit će namijenjen prvenstveno djeci i mladima. Nazvali smo ga Kid's Lab 2, odnosno dječji laboratorij, a sastojat će se od povijesnog laboratorija i zelenog labirinta. Povijesni laboratorij bit će atraktivan prostor u kojemu će se održavati tematske radionice a zeleni labirint zamišljen je kao interaktivna igra sa zadacima na otvorenome -

predstavlja dio planiranih sadržaja Mileta.

I povijesne utvrde Splitsko-dalmatinske županije bude se iz sna, jer se nakon desetljeća zapuštanja konačno krenulo u obnovu a Splitsko-dalmatinska županija učinila je i korak više - kaže Joško Stella, direktor Turističke zajednice Splitsko-dalmatinske županije.

Objavili smo kulturno-turistički vodič "Tvrđave Splitsko-dalmatinske županije" u kojemu je obrađeno 69 tvrđava, autor vodiča je Ivan Alduk.

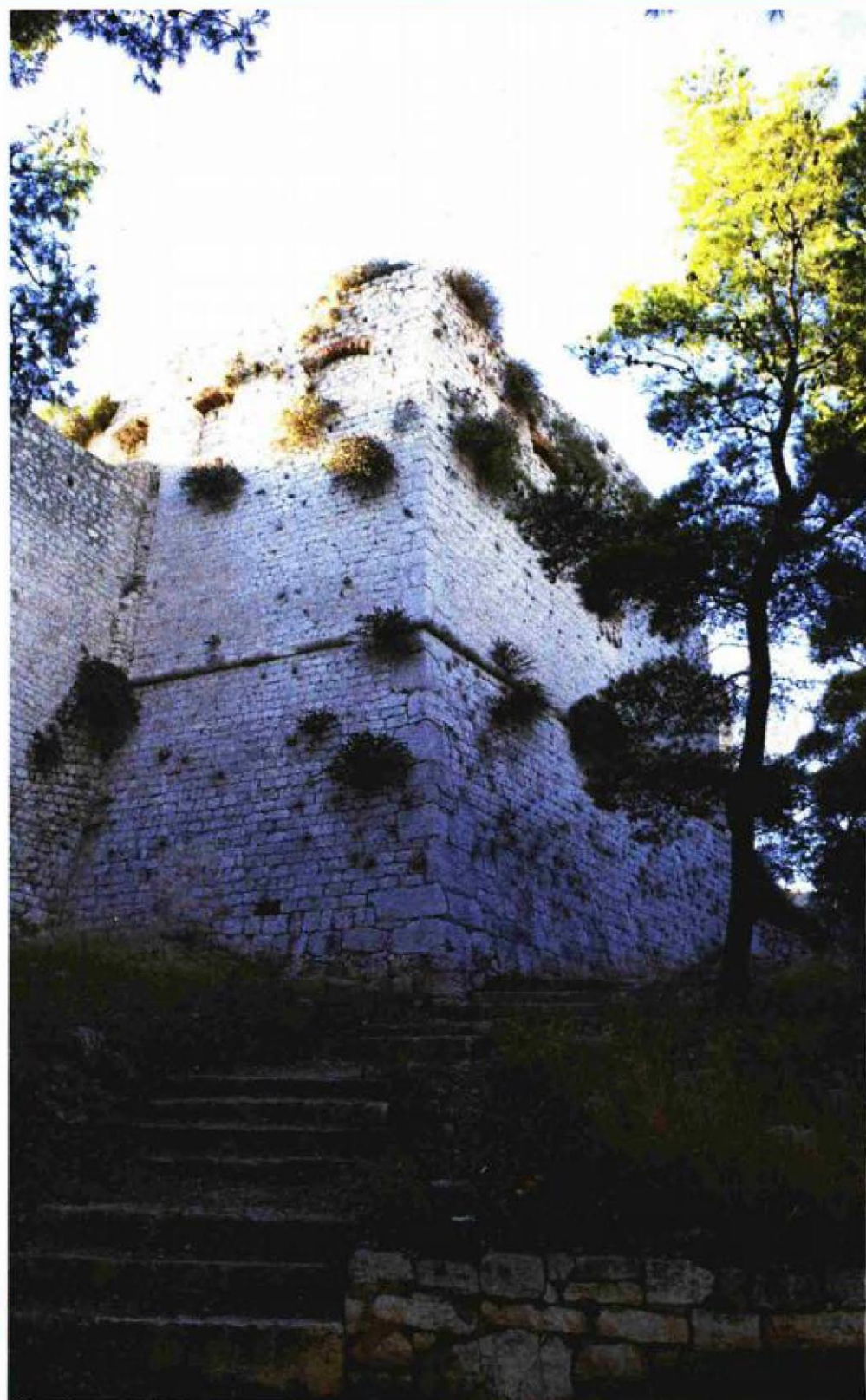
U kulturno-turističkom vodiču "Tvrđave" pokazali smo što više različitih utvrda iz cijele županije, a naglasak je, naravno, na onim bolje sačuvanim, posebice tvrđavama iz kasnog srednjeg vijeka i tursko-mletačkih ratova. Birali smo mjesta koja su na bilo koji način pristupačna posjetiteljima, ali i ovom prilikom naglašavamo da se na veliki broj utvrda i danas ide na vlastitu odgovornost - upozorava Stella.

Najprije treba odlučiti o njihovoj restauraciji, a vodič je izdan kako bi se potaknulo turističke agencije koje bi trebale raditi turističke programe u svrhu promocije svih povijesnih utvrda. Za sada smo označili 11 tvrđava na Cetini kako bi ih se populariziralo među organizatorima turističkih izleta, ali i svim posjetiteljima - kaže Stella.

GUSARSKI SUVENIRI

Omiš se diči svojom Mirabelom, povijesnim zdanjem gusarskoga grada. Ova utvrda datira iz 13. stoljeća, na ulazu se mogu pronaći razni gusarski suveniri. S Mirabele puca pogled na cijeli arhipelag, od Brača, Šolte, Hvara, a na ovom "otoku sunca" je i znamenita Tvrđava Fortica. Temelji joj leže na prastarom obrambenom utvrđenju iz prve polovice prvog tisućljeća prije Krista. Tijekom kasne antike tu se nalazila bizantska utvrda, izgrađena najvjerojatnije za vrijeme vladavine cara Justinijana u 6. stoljeću. Začetak današnje utvrde određen je pak godinom 1282., u vrijeme mletačke vlasti.

Od tada je prošlo mnogo godina, tvrđave su preživjele ratove, a sada bi se na njihovoj ljepoti trebala prepoznati Dalmacija, kao regija s brojnim prirodnim, ali vrijednim povijesnim znamenitostima, među kojima važno mjesto zauzimaju i tvrđave.

Šibenik: prostor kraj sjevernog ulaza Svetog Mihovila postat će perivoj

NIKŠA STIPANIČEV/EPH

Povijesna postrojba Kliški uskoci na Kliškoj tvrđavi

VOJKO BAŠIĆ/EPH